

Observatoriul este de done ori in
septimana, mercuria si sambata.

Prețulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a in lăintrulu monarchiei
pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— In strainatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau căte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie său linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare căte 7 cr., la adou'a si a
trei'a căte 6 cr. v. a. si preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in
modulu celu mai ușoru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariulu
Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 34.

Sibiu, 26/8 Maiu 1878.

Anulu I.

Limb'a nationala.

De si ne tememu că voru fi prea multi intre
lectorii nostrii, caroru le va cadea greu, că mai
venimu si noi cu dascalituri in favorea limbei nostre
nationale, totusi o facemu acēsta in vederea pro-
pagandei fanatice care se continua in dilele nostre
cu intensitate extraordinaria, spre a ni se estermine
limb'a nu numai din viēti'a publica, ci si din scōle,
din biserici, din familii, precumu se va docu-
menta in Nrii urmatori intr'unu ciclu de articlii.
De altumentrea „lectiunea” nōstra va fi asta-data
fōrte scurta, că-ci ne vomu provoca numai la esem-
plulu altoru popōra si anume la cāteva sententii
esite dela unii reprezentanti eminenti ai loru, citate
si la alte ocațiuni, repetite aci inadinsu că totu
atātea respunsuri date acelei propagande teroristice,
care se încerca di si nōpte a strabate prin corpulu
nostru nationale, a'lu destrama si desfintia.

Cei carii cunosc limb'a germana, au cititu
poesi'a renumitulu Arndt „Was ist des Deutschen
Vaterland”. Patri'a germanului, dice Arndt, se
intinde până unde se aude vorbindu-se limb'a ger-
mana. Asia dara germanii isi identifica limb'a
loru cu patri'a si vice-versa dicēdu: Ori-unde se
vorbesce limb'a nōstra, acolo e si patri'a nostra:
Mare principiu acesta, care semena cu alu Romei
antice: Romanus ubicunque vincit, ibi habitat.
„Limb'a este stindartulu natiunei. Celu ce nu are
limba, nu are nici patria,” dice renumitulu belgianu
Ronier.

„Pentru unu poporu este mai mare in-
famia a'si perde limb'a, decâtu libertatea,” a disu
venerabilele septuagenariu erudit Vegezzi-Ruscalla,
mārele filoromanu dela Turinu, in Lezione inaugu-
rale dei corsi di lingve straniere 16 Nov. 1873.
Intru adeveru italianii pentru nimicu n'au versatu
atāta sange in cursulu secoliloru, că tocma pentru
apararea, conservarea si cultivarea limbei loru na-
tionale, ēra pentru inavutirea literaturii au versatu
sute de miliōne, până ce au ajunsu, că chiaru si
pe la comune rurale se aiba bibliotece respectabili.

Eminentele publicistu francesu Victor Sem scrie:
„Acolo unde nu se mai vorbesce limb'a francesa, a
incetatu nationalitatea francesa. Totu acolo se afla
si terminii Franciei.” (Quelques consequences du
principe des Nationalités Chapitre 12).

In „Hon” diariu alu lui Mauritiu Iokai Nr. 291

din 19 Dec. 1874 se pune de regula generale că:
A face se'si uite ōmenii limb'a loru materna si na-
tionale este omoru, este asasinatu morale si na-
tionale. „A cresce mare, a simti, a sci, ca tat'a
si mam'a carii ni-au datu noue sufletulu loru si
propriulu loru sange, pentru noi sunt straini, pentru-
că nu le mai pricepem limb'a; acesta este omoru
morale si nationale, este a rupe cele mai sante
legaturi a le naturei.*)

Cu aceeași ocaziune si in acelasi Nru dlu
Mauriciu Iokai si demnulu seu colegu László Mihály
inflacarati de iubire cātra limb'a loru nationale
rōga si provōca pe gubernu, pe dieta si episcopatulu
rom. cath. alu Ungariei, că se nu mai pierdia
timpu, ci spre a salvā nationalitatea cāngailoru
din Moldov'a, se strabata in acea tiēra cu dreptulu
corōnei unguresci, se infrene „tirani'a obrasnica a
boeriloru moldoveni,” se ia la fuga pe popii rom.
cath. de nationalitate italiana, si destinādu unu
capitalu de ajunsu, se infientie in tōte satele
cāngailoru scōle curatu magiare si seminaru ma-
giaru pentru clerici; se duca popi si dascali magiari
din Ungari'a si Transilvani'a, ēr' de acolo se aduca
baiati cāngai spre a-i cresce in scōlele magiare
de dincōce de Carpati; totu-odata se ia mesuri, că
cāngaii se nu locuiesca amestecati cu vlachii,
pentru-că cāngaii sunt ōmeni laboriosi, iubitori de
ordine si curati; din contra valachii sunt unu po-
poru de trantori lenesi, spurcati in tocmāi că jidovii
din asia numitulu „Ghetto” dela Rom'a. Cei mai
buni soldati in ōstea romanēscā sunt cāngaii, ēra
soldatii de romanu e vai de capulu loru. Nu se
mai pote suferi că cāngaii se mai fia administrati
de primari valachi, notari valachi, subprefecti va-
lachi etc.

Esemples de sensulu si coprinsulu acestoru
citade din diariulu ministeriale „Hon,” amu mai
potē scōte căte-va sute din cartile si diariile ma-
giare, spre a documentā iubirea ecsaltata si fanatica
a magiariloru cātra limb'a loru nationale; dupa-ce
inse publiculu nostru romanescu din monarchia le
are pe tōte din aintea ochiloru in viēti'a practica,
in locu de ale reproduce pe acele, ne vomu mar-

*) Fel'nóni, érezni, tudni hogy az apa, az anya, ki
nekünk saját lelkét és vérét adta, reánk nézve idegen,
mert nyelvét nem értjük, ez erkölcsi, ez nemzeti gyil-
kosság . . . ez teszen széttegni a természet leg
szentebb kötelékeit s. a.“

gini la alte exemple, din care se se vedea furiōs'a
persecutiune ce se continua contr'a limbei romane
cu scopu de a substitui la natiunea romana pe cea
magiara, la acea natiune, pe care totu publicistii
magiari o descriu că pe cea mai de nimicu, care
n'a meritatu nici odata si nu merita nici astadi,
că se figuredie si ea intre natiunile europene.

La eruptiuni de acestea unguresci ne pōte
reflecta cineva că inainte cu 40, cu 30 si cu
19 ani, că nu trebuie se punemu atāta temeiu pe
sterpiturele unei fantasii aprinse si ale unui fana-
tismu ce se consuma elu pe sinesi, că si fanatis-
mulu religiosu. Déca inse acei fanatici apuca se'ti
dea focu casei, seu se te injunghie? Dn. Georgie
Malaoiu ne raspunde, că ōmenii fanatici sunt ōmeni
reu bolnavi, calificati pentru cas'a de sanetate.
Prea bine; rogamu inse pe dn. Malaoiu, că se ne
spuna, ce diferentia ar afla dlui intre unu nebunu
care l'ar' injunghia dreptu in ānima cu unu cutitu
dela macelari, si intre unu omu cu minte, care
l'ar' inpusca dreptu in frunte in distantia numai
de trei pasi.

Mai rogamu pe dn. Malaoiu, că se se dedea
odata si dlui a distinge ageru intre ōmeni si po-
pōra, care pe langa ce'si cultiva limb'a propria cu
sacrificii fōrte mari, o si apara in casu de necesi-
tate cu armele; in acelasi timp in se respecta
cu tōta rigōrea limbile nationali ale altoru popōra,
ba se bucura de inaintarea loru; — si apōi intre
acelea popōra semi-cultivate, care pe langa ce se
incōrda din respoteri a'si cultiva limb'a loru cea
saraca si straina in Europ'a, totu-odata se încerca
a omori alte limbi, a impune pe a loru la alte
popōra chiaru si cu forti'a armelor, pre candu
totu-odata le defaima, injura si tractēdia că pe
nesce fiintie scārbōse, ridicate din gunōie. Éca in
ce stā diferentia esentiala, adeveratulu abisu
intre unele si altele. Popōrale memorate la loculu
antaiu sunt intielepte, brave, totu-odata tolerante
si generōse, precumu si potu fi, din cauza că ele
simtu atāta potere de viēti'a in organismulu loru
nationale, in cātu nu'si temu limb'a si cultur'a de
nici-unu altu poporu pe acestu pamentu. Din contra
popōrale aieptate la loculu alu doilea lasamu se le
califice dn. Malaoiu ori-cumu ii va placea; ii ceremu
numai doue lucruri: Se nu'si pregete a cerceta că
se afle singuru, că tirani'a esercitata contra cān-
gailoru din Moldov'a de cātra romanii moldoveni

Foisiōr'a „Observatoriulu”.

Victim'a cavalerismului.

Din notițiile unui francescu.

In anulu 187* me aflai in metropolea civilisatiunei,
in Parisu. Hasardulu vōi că se convinu cu mai multi
individi de diferite natiuni, dintre cari cu unulu am si
legatu relatiuni amicabile. Numele noului meu amicu
ēra Percy Phyps. Dinsulu de si apartinē natiunei
engleze, totusi nu posiedea insusirile caracteristice ale
loru. Intr'o sēra ambii siedeamu in chili'a inchiriata de
mine, dupa ce conversaramu cātu-va timpu despre di-
ferite obiecte indiferente, deodata amicul meu incepū
se vorbēscā asia:

Amice! am se-ti enarezu o aventura, care ne va
distrage pucitelu.

Poftimu! i respunsei.

Englezulu incepi.

Inainte de acēst'a cu vre-o cateva luni petrecusem
la scaldele din Schlangenbad. Scald'a acēst'a prin re-
numele ei atrase multi ōspeti de diferite clase si secse.
Nicairi nu poti face cunoscintia mai ingraba decâtu la
băi, fiindu că aci fara legarea cunoscintieloru nu pōte
esistā nici o vietia sociale.

Precum observaiu, aci se aflara multi ōspeti, dintre
cari o fiintia amabila si incantatoria mi-atrase tōta aten-
tiunea. Erā de o talia svelta, bruneta si cu unu pēru
frumosu ce-i acopereau umerii cu elegancia, in scurtu,
atātu trasurile fine si caracteristice, cātu si toalet'a-i
eleganta me convinsera că dinsa, trebuie se apartiena
clasei aristocratice.

In convingerea acēst'a nici nu me inselaiu, fiindu
ca dinsa intru adeveru era fīca de aristocratu. Dupa
cum fusei informatu, numele ei erā marquiss'a Juli'a
de Belleville din Parisu. Fisionomia-i simpatica me
farmecā asi'a, cātu in scurtu timpu devenisem amoroșu.

Marquiss'a petrecea aci dejā de o luna cu metusi'a
s'a. Diu'a in care o vedisem pentru prim'a ora, o pe-

trecusem in nelinesce. Mii de planuri mi-formai despre
viitoriu; fantasi'a me facea fericitu, că-ci cugetaiu că
dinsa dejā e consort'a mea. Intre cugete de acestea
si idei fantastice in fine adormisem. A dou'a di me
desceptaiu deminetia si dupa cum fusei informatu
că ōspeti au de cugetu se faca o excursiune in regiunile
procsime, mi-facui si eu pregatirile necesare pentru
o excursiune de acelea.

Intre ōspeti carii facura excursiune erā de facia
si Juli'a. Dins'a siedea că o amazona pe unu calu de
rasa arabica. Nobilulu animalu preste pucinu deveni
capritiosu asia, încātu Juli'a erā pe aci se cadia. —
Eu o urmaui cu impatientia si asteptaiu timpulu bine-
venitu pentru a-mi face cunoscintia cu idealulu meu.
Unu minutu si o frica cuplita me cuprinse. Calulu
amazonei mele indata se indreptā in doue piciorē, ēr
Juli'a erā pe aci se cadia. Cu repediunea fulgerulu
me aproiasem la loculu de periclu, si cu o sarituru
apucaui pe iubit'a fiintia din periculu ce o amenintia.
Juli'a nu veni de locu in confusiune, ci observēdume
langa dins'a mi-intinse mână, si mi-rosti nescari cuvinte
de recunoscintia, er eu eram cu totulu confusu pentru
curagiulu ce-lu manifestase cu acēst'a ocaziune. Dupa
tōte aceste avui ocaziune de a conveni cu densa mai
de multe ori in parcu. Dins'a me primi afabilu, inse
nici odata cu cochetaria, de aici dedusei că ea i-o
fiintia modesta. In scurtu timpu legaiu cunoscintia si
cu metusi'a sa. Ea erā o dama dejā inaintata in etate,
inse cu tōte aceste in ochii ei stralucea foculu tineretiei.
Metusi'a Juliei adese ori facea excursiuni prin regiunile
romantice din apropiare, inse nici candu calare, ci totu-
deuna cu trasur'a acompaniata fiindu si de nepot'a
s'a. Juli'a avea predilectiune cātra artea picturei; de
multe-ori deliniā cate o regiune cu multu succesu, din
care se potea conchide, că dins'a dispune de unu frumosu
talentu artisticu.

Intr'o deminetia observaiu pe Juli'a cam posomo-
rita preamblanduse cu o alta dama, care dejā mi-
era cunoscuta. Eu indata o acompaniasem, si o intrebaiu
despre caus'a intristarei sale; dins'a imi-si spuse, că

metusi'a sa adi deminetia plecā cātra casa, provocata
fiindu prin o depesia telegrafica, că se-si arangieze
starea sa finantiale.

A dou'a di ēra veduiu pe Juli'a, acumu inse erā si
mai intristata. Dupa-ce o intrebaiu despre caus'a in-
tristarei sale, mi-comunicā scirea ce'i venise, ca metu-
si'a sa e forte bolnava, si din acēst'a imprejurare e
necesitata se mērga a casa.

Ambii taceamu, in fine Juli'a rupse tacerea dicēdu:

Asiā cugetu că ve aduceti aminte, candu mi-ati
permisu se frundiarecu in albumulu Dv., unde intre
alteale aflaiu si pasportulu surorii Dv. Acum'a mi
veni o idea in minte si anume că se binevoiti a me
primi de sor'a Dv., că asia cu acelu pasportu se cala-
torescu catra casa, de ōrece in aceste timpuri critice
nu e consultu că cineva se calatorēscā fara de nici
o asigurantia.

Eu privaiu lungu la dins'a, inse primisem propune-
rea cu bucuria cu ace'a observatiune modesta, că deca
mi-va concede, o vōiu insoci si eu, că se-i potu fi de
ajutoriu spre delaturarea unor pericle eventuali. Dins'a
primi conditiunea cu bucuria.

A dou'a di abiā si-reversā sorele radiele sale
aurie asupr'a regiuniloru incantatorie din juru, si ambii
dejā eram la gar'a calei ferate.

Dupa-ce luaiu doue bilete, ambii porniram cu
trenulu.

Sosindu in Mainz, pe Juli'a că pe sor'a mea am
inseratu-o in list'a ōspetiloru, si pentru dins'a inchiria-
sem o camera mobilata cu forte mare elegancia, ex' eu
me retrasei in camer'a vecina.

Dupa petrecere de o di in Mainz, plecaramu mai
departe. Candu intraramu in cupei, unu individ u
unu aspectu respingatoriu ne privi lungu, inse nu dise
nemica. Juli'a observandu fisionomia acēst'a respinga-
toria, incepū se mediteze si apōi mi-dise:

Individulu acesta de siguru e vreunu membru de
a-lu politiei.

(Va urma).

este fictiune si pretestu de nimicu; mai departe, se reflecte de aprópe la multimea de comune romanesce de prin comitatele Békés, Biharu, Satmaru, Sabolciu etc. din Ungari'a, pe unde abia mai vorbescu betranii romanesce, éra tenerii las' cá nu 'si mai sciu limb'a materna, dara si pre cátu o aru mai sci, le este frica se o vorbésca, pentru-cá se nu fia insultati si persecutati, intocma cá in Secuimea din Transilvani'a. De acestia sunt preste 100 de mii romani. In unele comune nici popii nu mai sciu romanesce cumu se cade; pe a locurea affi preotese unguróice.

Transilvani'a.

Sibiu, 25 Aprile 7 Maiu 1878. (Corespondentia originale.) (Sinodulu archidiecesei transilvane gr. or.) Alaltaeri ca la domineca Tomei, deputatii invitati la timpu, — de si nu in numeru asteptatu, venira aici, si dupa-ce Escelentia Sa parintele archiepiscopu si metropolitu Mironu Romanulu cu asistentia euviinciósa celebra prescrist'a chiamare a spiritului santu in biserica din cetate, deputatii sinodali se adunara in sala arangata pentru sedintia dela seminariulu Andreianu pedagogicu-teologicu. O deputatiune merse la resiedinti'a archiepiscopala si invita pre parintele archiepiscopu metropolitu, carele infaciosiandu-se in sala de sedintia, prin o cuventare acomodata salutá pre deputatii adunati si constatandu numerulu prevediutu in statute de a poté tiené sedintie, — deschise sinodulu, caruia 'i notificá urmatóarele:

1. Cumca in decursulu anului — dela sesiunea ultima — trei deputati alesi pe periodulu acesta si anume: Ioanu Mesiota, I. Candrea si I. Badila au repausatu, in loculu carora facendu-se alegeri noue in respect. cercuri electorali, s'au alesu altii, despre cari alegeri se presenta actele concernenti.

2. Cumca din incidentulu repausarii archiducelui Franciscu Carolu, parintelui Maiestatei Sale ces. res. apost. s'a aflatu indemnatu in numele seu, alu clerului si poporului din archidieceasa a esprime sincera condolentia prea inaltei case domnitórie, carea condolentia fu luata cu multiamita la cunoscintia la preinaltulu locu. Totu-odata notifica esc. sa sinodului, cá a dispusu a se tiené parastasu in tóte bisericele archidiecesei pentru repausulu sufletescu alu inaltului repausatu membru alu preinaltei case domnitórie.

Dupa aceste presiedintele archiepiscopu si metropolitu presenta sinodului raportele consistoriului archidieceasanu despre activitate a celuia, precumu si proiectele ce au fostu incredintiate comisiunii de noue membrii esmise de sinodulu din anulu trecut spre esaminare si respect. prelucrare; cu care apoi inchiaindu sedinti'a la $\frac{1}{2}$ 2 óre, anuntia cea urmatória pe mane-di la 9 óre inainte de amediadi.

Ieri luni se deschise sedinti'a a II la $\frac{3}{4}$ 10 óre inainte de mediadi si constatandu-se numerulu legale alu deputatiloru presenti, dupa autenticarea protocolului sedintiei prime — la care nu lipsira indatinatele dispute, reflexiuni si obiectiuni consumatórie de timpu — presiedintele archiepiscopu si metropolitu presentá sinodului urmatóarele acte.

Raportulu comisiunii numita generale, continendu diferite proiecte facute pentru regularea mai multoru afaceri si anume:

1. Redigerea mai esacta a protocóloru sinodali; 2. instructiune de procedere la alegerea deputatiloru sinodali; 3. concediele deputatiloru; 4. afaceri interne a le consistoriului archidieceasanu; 5. visitarea scóloru; 6. biografi'a marelui archiereu Siaguna; 7. incompatibilitatea functiunei de profesori cu alte oficii; 8. manipularea si controlarea fundatiuniloru si a fonduriloru archidieceasane.

Dintre aceste se puse la ordinea dilei propunerea deputatului Trombitasiu in necsu cu a presiedintelui archiepiscopu metropolitu, referitória la redigerea protocóloru sinodali; dupa care presidiulu presentandu inca si alte raporturi a le consistoriului archidieceasanu si unele petitiuni intrate, — tóte se dederá concernenteloru comisiuni spre a 'si da opiniunile.

Presiedintele aretandu necesitatea de a se intregi atátu comisiunile prin alti membrii in loculu celora absenti, cátu si biouru sinodalu, se alegu de membrii in comisiunei Strevoiu, Schiau si Patitia, ér' de notari Rosescu, Barcianu si Comsia; apoi presidiulu denumesce pentru birou pe Eugenu Brote de notariu generalu; totu-odata in loculu repausatiloru deputati se verificara cei nou alesi. Cu aceste sedinti'a a dou'a pertractandu si terminandu obiectele puse la ordinea dilei s'a inchiaietu.

In sedinti'a de astadi a III, careia i premerse o conferintia si despre carea voiu reporta separat, — protocolulu sedintiei de ieri nefindu redactatu,

nu se potú autenticá, ci amenanduse autenticarea celuia pe alta sedintia, presidiulu presenta unu raportu alu consistoriului archidieceasanu despre repausarea asessoriloru Petru Badila, Ioanu Mesiota si Ioanu Candrea, care se dede cmisiunii organizatórie.

— In Sa Archiducele c. r. Vilhelmu general-inspectoru alu artileriei se affa in patri'a nóstra Transilvani'a, unde 'si incepú inspectiunea mai antaiu la Clusiu, de unde veni la Alb'a-Juli'a, éra de acolo trecú la Brasiovu, de unde a séra pe la 10 óre veni in Sibiu cu trenu separat. In gar'a de aici In. Sa fu primitu de cátra esc. sa dn. FML br. Ringelheim, de ddn. comite supremu Fried. Waechter, capulu statului maioru colonelu Demel, v. comite Senor, com. artileriei colonelu de Gerlich, maioru Klenk, primariulu cetatii Kapp, directoru politiei Henrich s. a. m. In. Sa trase la ospelulu Neuriehrer, unde'lu asteptá ceilalti dd. generali si alti comandanti de trupe. Dupa-ce In. sa continuá lucrarile sale de inspectiune incependu dela 6 óre demáneti'a pàna dupa amiédi, plecá de aici cu trenulu de séra.

— (Teatru romanesco). Dupa sciri positive primite dela Bucuresci, renumitulu artistu dn. Pascali este decisu a trece in cursulu lunei Maiu cu o societate mica dara alésa, la Brasiovu, Sibiu si in alte parti locuite de romani, cu scopu de a dá câteva representatiuni asia precumu ceru regulele artei si unu publicu care scie bine se alege intre adeverat'a arte dramatica si intre unele incercari fragede, de care se vediura si pe la noi in anii din urma. Anuntiamu acésta scire cu tóta placerea, si speramu cá societatea Pascali nu va intimpina alta pedeca, decátu, ferésca Ddieu, unele evenimente bellice, pe care nu le doresce nici-unu romanu, de si nu ne facemu illusiumi, candu atmosfer'a nóstra este asia tare ingrecata de mirosulu pulberei.

— Tergulu nostru de tiéra din septeman'a trecuta a esitu ceva mai bunu cá celu de érna, dara multu mai macru decátu se sperase. Intr' aceea ból'a de vite se aratá de nou totu in vecin'a comuna Sielimberu, din care cauza suferé si alte comune de prin pregiuru, ai caroru locuitori nu se potu misca cu vitele cornute afara din hotarulu lor. Auctoritatile politice sunt cu grija neadormita pentru localizarea si estermizarea reului. De câteva dile avemu timpu frumosu si caldurosu. O plóia buna ar inainta fórté multu vegetatiunea.

— (Dela Mediasiu). „Sieb. D. Tageblatt“ din 6 Maiu are o scire ceterósa despre alegerea dlui Kästner (functionariu veteranu) cá deputatu in loculu cunoscutulu dn. Bausnern, carui ii casuinasé a'si motiva retragerea sa din dieta prin una specie de manifestu lungu cátu o di de véra, pe care inse dd. solgabirai (subprefecti) ilu recomandara in tóte modurile si pe tóte calile, ca se fia alesu de nou. Agitatiuni cá celea din cerculu Mediasiu se numescu de es. in Angli'a, jocu de a míti'a órba. A se retrage cineva cu ferbintea dorintia in ánim'a sa de a fi realesu, o intielegu numai aceia, carii sciu ce se prepara in dosulu cortineloru.

Ungari'a.

B-Pesta. (Desbateri fórté interesante la budgetulu ministeriului culteloru). In anii din urma cele mai multe desbateri parlamentarie in diet'a Ungariei au ajunsu a fi asia de mârcede si sterpe, in cátu numai ómenii cei mai de aprópe interesati la cáte o cestiune mai citea cáte-ceva din ele, éra ceealalta lume trecea preste ele cá si cumu nici nu aru fi tiparite. Chiaru si diet'a conchiamata si prorogata de repetite-ori abia la vre-o trei ocaziuni a potutu trage atentiunea publica mai cu de a dinsulu asupra sa. In 2 Maiu a. c. a fostu unu casu nou in sedinti'a casei deputatiloru, candu asia numitele nationalitati au capetatu érasí cátiva pumni preste falci si câteva ghiolduri in cóste, cá se se mai destepse din viéti'a lor cea de Somnóre.

In acea di la ordinea dilei era discussiunea speciale a budgetulu instructiunei publice. Dr. juris Michailu Polyt, cunoscutulu nationalistu serbu, omu luminatu si totu-odata curagiosu, luandu mai antaiu cuventulu asupra diverseloru cifre de dieci si sute de mii, inputá maioritatiei cu multa logica si in termini apasati, intre alte, cá in Ungari'a cestiunea culturai generale omenesce, necesaria aici cá nicairi, se prefacú in cestiune politica de rangulu antaiu, adeca in cestiune national-politica exclusivu magiara, de unde urmédia, cá celorlalte natiuni conlocuitórie si compatriote li se strimtorédia neincetatu campulu de activitate si progresu in cultura preste

totu, si in cultur'a loru specifica nationala. Cu alte cuvente, libertatea de a se cultiva este marginita si asuprita. Dr. Polyt e de credintia, cá patriotismulu in Ungari'a se póte desvolta si consolida la popora numai pe terenulu si cu ajutorulu culturai ce se castiga intru tóta libertatea si nici-decum prin cultura magiara inpusa cu forti'a. Deci erórea cea mai grósa a barbatiloru de statu in Ungari'a este, cá in locu de a'si face unu planu largu pentru o cultura politica generale, ei isi perdu timpulu prin incercari de a introduce unitate in cultura dupa modellulu unitatii statului. Ei din cultur'a popóloru facu politica national-magiara, concentra tóta cultur'a in magiarismu, cá si cumu in tóta lumea nu ar mai esista alta cultura, decátu numai magiara, éra prin acésta politica a egoismului inpedeca fórté multu cultur'a celorlalte natiuni din patria si cu aceea desvoltarea patriotismului. Scurtu, in Ungari'a numai nationalitatea magiara trage folóse din bunatatile culturai si ale civilizatiunei, éra celealalte se perdu atátu pentru cultura, cátu si pentru libertate. Dr. Polyt ar mai pricepe in cátuva manoperele magiariloru, déca adeca ar esiste una conditiune care este, de a contopi pe celelalte nationalitati in magiari. Acea conditiune inse nu se va implini in veci, precumu nu s'a implinitu in cei una miie de ani, decandu aceste nationalitati locuescu amestecate pe acestu teritoriu. Tóte midiu-lócele barbare din evulu mediu au statu in secolii trecuti la dispositiunea puterei brutale, si totusi acésta nu a potutu desfiintia nationalitatile (nici macaru pe tiegani). Desvoltarea istorica a statului Ungariei a fostu cu totulu alt'a, adeca acea prevediuta de regele s. Stefanu si de ai sei barbati de statu, pre candu se decretase: Regnum unius lingvae instabile et imbecille est; adeca, statulu cu o singura limba este nestabile si nepotintiosu*). Nu cá dóra acésta sententia s'ar potea aplica la tóte staturile; dara aci, pe acestu teritoriu, trebuea se se aplice, cá-ci de nu, invasiunea magiariloru era se ajunga de siguru la sórtéa celorlalte doue invasiuni asiaticé, adeca a Huniloru si Avariloru, cá si aceia, era se dispara si magiarii, prin urmare statu ungurescu nu s'ar fi infintiatu nici-odata. De aceea nationalitatile nu s'aru opune la serbarea s. Stefanu cá fundatoru de statu, inse numai in sensulu cuventeloru lui, cá adeca in acestu statu se fia respectata esistentia si cultur'a nationale a celorlalte popóra conlocuitórie. Dara magiarii moderni s'au abatutu cu totulu dela acea conditiune si au apucatu pe cali diametralu opuse. — De aci inainte Dr. Polyt aduce câteva esemple mari de persecutiuni, precumu inchiderea gimnasiiloru slavace, incercarea de a sugruma societatea literaria serbesca Matica (Matiti'a) dela Neoplanta, luarea fonduriloru lui Sava Tekeli din administratiunea ei etc. Din tóte acelea Polyt inchiáie din nou, cá gubernulu si legislativ'a din cestiunea culturai au facutu cestiune de fortia si putere. Acésta politica va avea de resultatu siguru, cá mai curendu séu mai tardiu tóte nationalitatile voru imita esemplulu lui Alesandru Mocioni (ar fi potutu adaoge: si alu altora), cá se se retraga cu totulu dela activitatea politica a patriei si aceea abstinencia se devina generale in tóte directiunile si ramurile vietiei publice; cu alte cuvente, miliónele de nationalitati se voru instraina definitivu de cátra acésta patria (mely eredményében az összes nemzetiségek millióinak a hazától való végleges elidegenítése lesz). Polyt crede, cá repaus. br. Oetves si Deák aru fi condamnatu acésta politica, apoi mai adaoge: Magiarii dicu, cá nationalitatile nu sunt nemultiumite, ci numai agitatorii. Asia au disu si austriacii in dilele lui Bach despre Ungari'a; apoi inse s'a vediutu cá adeverulu era cu totulu opusu. Deci elu nu votédia acelu budgetu alu culteloru.

Ministrulu Aug. Trefort respunde lui Polyt si respinge inculparea, cá si cumu densulu cá ministru

*) Adeca se ne intielegemu odata bine asupra sensului acelei sententia a lui S. Stefanu. Consiliarii sei, episcopi italiani si germani, vedusera cá poporulu magiaru pe langa starea sa barbara era asia de pucinu la numeru, in cátu ar fi fostu curatu preste putintia a forma numai din elu unu statu christianu pe vreo 4 mii de miluri patrate; de aceea ei pusera la cale pe rege, cá nu numai se respecte nationalitatile slave si romane autochtóne, dara se mai chiamo barbaresce nemti in tiéra, precumu s'a si intemplatu cu atátu mai multu si mai desu, cá acumu famili'a lui se si incuserise cu familii germane si chiaru soci'a sa fusese germana. Din aceste cauze magiarii au si rebellatu de câte-va ori contra lui; 'ia trantitu inse totu-deauna, mai alesu cu ajutorulu nemtiloru. Asia dara S. Stefanu avú tota dreptatea se decretédie acelu Regnum unius linguae etc. In cátu pentru limb'a administratiunei, acolea era limb'a latina, classica si totu-odata neutrale. Tóte celelalte era sarace si barbare, intru nimicu desvoltate.

ar voi se sugruma cultur'a nationalitatiloru din punctu de vedere a'lu culturai magiare, cà-ci elu considera cultur'a cá scopu alu statului (cà adeca toti locuitorii se fia cultivati) si nu voiesce a o subordina la interese de nationalitate. De aci inainte ministru da esplicatiuni la esemplele de persecutiune produse de Polyt si'lu combate.

Milosiu Dimitrieviciu, unu altu deputatu serbu, combate esplicatiunile ministrului si le rectifica frumosu.

In càtu pentru cultura in generalu, bine a vorbitu ministrulu; dara in Nr. viit. vomu vedea, in ce modu brutale luptara altii in aceeaasi siedintia pentru cultura esclusiva magiara.

Romani'a.

(Cestiuni de importantia suprema.) Sunt patru septemani de candu diariile de limbi straine voiescu a sci, cà in Transilvani'a se va concentra celu pucinu unu corpu de armata imperiale cu scopu de a primí si desarmá la fruntarie pe armat'a Romaniei in casu candu aceea sar' vedea constrinsa a fugí din aintea armatei rusesce. Acésta eventualitate, care implica in sine totu-odata ceva insulta, se sustinea cu adeverata cerbicia pàna la important'a scire venita despre responsurile date de càtra Carolu I Domnulu Romaniloru atàtu principelui Gorceacow, càtu si chiaru Imperatului Alexandru II. Dupa caletori'a ministrului Brateanu si dupa innoirea conventiunei cu Russi'a privitoria la transporturile rusesce, s'aru fi parutu cà o fabula cà acésta trebuia se incetedit. De o parte inse o brosiura esita sub firm'a dlui generalu Florescu pune éra-si in circulatiune eventualitatea susu atinsa; éra de alt'a diariile gubernamentali din Vien'a si B.-Pest'a voiindu a prepará spiritele pentru cele 60 milioane votate de càtra delegatiunile dualistice fóra vre-unu scopu ficsu, dara inca neadoptate de càtra parlamentele dualistice, incepura se propage ide'a, cà acea suma aru fi necessaria atàtu spre a coperi spesele de occupatiune in Bosni'a, càtu si spre a mobilisá si concentra in Transilvani'a trupe destulu de numeroase pentru scopulu susu-aratatu, adeca desarmarea trupeloru romanesci in casu de a trece in Transilvani'a.

Se intelege usioru, cà faime de natur'a acestora producu in publiculu Transilvaniei ingiriri serioase, ceea ce se cunoște si din ténut'a diarielor germane dela Sibiiu si Brasiovu, cà se tacemu de cele din Clusiu, care semena mai multu cà si cumu aru dori unu evenimentu cà acela. Intre aceste vine „Pesti-Napló“ diariu de comunu bine informatu despre intrigele politice, si tórna apa rece atàtu preste colegii sei magiari, càtu si chiaru preste diariile romanesci opositionali prin unu articlu esítu din pén'a unui publicistu adaptatu in sciintiele militari. Acelu diariu adeca sustiene in termini categorici, cà dupa tóte informatiunile trase din Romani'a mica, trupele romanesci, gratia genialeloru mesuri luate de càtra statulu majoru alu loru, se afla pe teritoriulu Romaniei mici in positiuni asiá de favorabili si tari, in càtu la casu de atacu din partea trupeloru rusesce sunt in stare de a se apará si a le respinge cu celu mai bunu resultatu mai alesu intre conjuncturile presente, candu conflictulu dintre Russi'a si Angli'a este ajunsu in celu din urma stadiu, in care lumea intréga astépta se audia cele de antáiu detunaturi pe uscatu si pe mare. In acele positiuni tari armat'a Romaniei aru potea se ajunga in pericolu fórté mare numai la casu, candu ea ar fi atacata in acela-si timpu din doue parti, adeca si din dosu de càtra Transilvani'a. „Pesti-Napló“ inse afla, cà unu atacu cà acesta pe langa ce ar trece in ochii lumei intregi de fapt'a cea mai perfida, ar si dá pe facia unu planu secretu austro-ungurescu de a sarí in ajutorulu Russiei, ceea ce nu se pote crede cà se se intemple in acestu modu necalificabile. Din aceste inchiaie „P.-N.“, cà locuitorii tieriei nóstre n'au se pórté nici-o grige de trecerea trupeloru romanesci in Transilvani'a, mai alesu acumu, dupa-ce ele au apucatu se dea atàte probe stralucite, cà sciu se-si apere si patri'a si onórea militara.

Connexiunile seculare, comerciale si economice intre Romani'a cu Transilvani'a si frecuentia de caletori ne impun indoita datoria cà publicisti a téné publiculu pre càtu ne permite spatiulu, in curentulu evenimenteloru din tier'a vecina. De aceea vomu mai spicu inea si prin diariile din capitalele Romaniei, relevandu unele cestiuni de interesu publicu si mai alesu de acele, din care se se cunoște relatiunile actuali russo-romanesci, portarea russiloru dupa innoirea conventiunei, atitudinea

gubernului romanescu facia cu abuserile loru, dislocatiunile de trupe si altele.

(Va urma.)

La situatiune.

In fine dupa faime de doi ani respandite despre mobilisare in monarchi'a acésta, semena tare, cà aceea se va efectua celu pucinu in una parte a ei. Scopulu mobilisarei mai remane inca totu misteriosu. Asta-data inse vomu registrá unele manifestatiuni ale diarielor oficióse, éra lectorulu va alege din ele. „Ellenör“, organulu ministrului Tisza dice: Déca este se mobilisamu, atunci lini'a nostra de operatiune are se se incépa dela Turnulu rosiu, setréca prin Valachi'a mica si prin Serbi'a pana in Muntenegru; cà-ci acésta este unic'a nostra linia strategica de operatiune. Acésta trebuie se se faca in doue casuri, adeca de va prorupe resbelulu anglo-rusescu, seau si numai déca Serbi'a va mobilisá din nou, ceea ce nu trebuie se suferimu. „Nemzeti Hirlap“ sustiene, cà in Transilvani'a trebuie se mobilisedie trupele cu ori-ce pretiu si se fortifice Alb'a-Julí'a cu vreo 12 redute. „Deutsche Zeitung“ din Vien'a dela 5 Maiu pretinde mobilisarea in Transilvani'a cu atàtu mai vertosu, cà trupele austriace nu voru avea numai se desarme pe trupele romanesci, ci se si tiena in frén pe maiortatea locuitoriloru acestei tieri, cari suntu totu romani. Acéstu diariu vrea se scia, cà comandantele generalu Br. Ringelsheim nu are trupe de ajunsu pentru scopulu acesta, prin urmare cà trebuie se merge si altele la Transilvani'a. „Pesti Napló“ iritatu preste mesura, numesce pe toti aceia cari vreu se ocupe tieri dela Turci'a, hyene de acelea fricóse, care nu cutedia se atace pe omu, dara desgrópa cadavrele si le rodu.

Revelatiuni despre procesulu lui dr. Mileticu.

Lectoriloru nostrii le este cunoscutu procesulu politicu fatale alu lui dr. Svetozar Mileticu publicatu in érn'a trecuta, cumu si condamnarea lui in doue instantie. De atunci incóce inse amicii celui condamnatu detera preste unele secrete, pre care le publicara in organulu loru Zastava, care ese in Neoplant'a (Neusatz), din care s'au tradusu in „Politik“ din Praga, si in „Pester Journal“, de unde unde apoi s'au reprodusu in mai multe diarie. Acelea revelatiuni ni se paru si noue asia de interesante, caracteristice si pline de invetiatura fórté seriósa, in càtu ne ténemu de a nóstra datoria a le face si lectoriloru nostrii cunoscute celu pucinu intr'unu scurtu estrasu precumu urmedia aci.

„Dupa arestarea lui Mileticu, se dice in articulu numitu, organele guvernului isi dederá tóta silinti'a se afle martori spre a poté condamná pe Mileticu. Spionii regimului fura insciintiati cà in Semlinu se afla unu anume George Latzko, care fusese folositu „pentru diferite scopuri.“ Tóta afacerea o conducea comitele supremu din Torontalu, Iosifu Hertelendy. In corespondenti'a relativa, intre altele, s'au intrebuintatu si urmatórele numiri:

„Chefu“ insemná ministru presied. Tisza; „Casa“ gubernulu magiaru; „Conducatoriu“ procurorulu Al. Kozma; „Lukács“, comitele Hertelendy; „Doctoru“ Mileticu; si „Petrú“, sub care se intelegea spionulu Latzko.

Cursulu istoriei a fostu urmatoriulu: In asiá numitulu statu majoru alu generalului Stratimiroviciu, pe care gubernulu serbescu ilu scosese din Serbi'a, se aflau si doi individi: Rankovics si Latzko. Ambii acesti-a convenira in Semlinu, unde Rankovics se espectorá cu multa inversiunare in contra gubernulu serbu, éra de alta parte spuse, cà elu si cá voluntariu serbescu inca stetea in legatura cu gubernulu ungurescu.

Dela Semlinu Rankovics pléca la Becichereculu mare, de unde dupa càtu-va tempu chiama pe Latzko pe cale telegrafica la Becicherecu. Acesta ii raspunde, cà nu are bani de drumu; dara indata dupa aceea primi dela R. asemnatiune telegrafica de 35 fl. v. a. cá spese de calatoria. Latzko, ajunsu in Becicherecu, descinse la „Cetatea Pest'a“, unde 'lu astepta unu commissariu de politia, care 'lu intrebá: dta esti dlu Latzko din Semlinu? apoi ilu conduse indata la comitele supremu. Acesta 'lu primi fórté amicabile si 'lu intrebá, déca a vorbitu cu Rankovics? La respunsulu seu negativu comitele insarcinà pe unu policistu se 'lu conduca la R. Acesta se aflá in arestu; intr'o odaia singuru. Atunci elu dise lui Latzko: „Nu-i asiá, Latzko, dta te miri, cà me afli in carcere; dar eu sunt arestatu numai pro forma. Eu am marturisitu adeca inaintea judecatoriei, cà Miletics ar fi participatu in Belgradu la unu conventiculu, unde ar fi ténutu o cuventare, prin care provóca Banatulu, Bacic'a si Sirmi'a la unire cu Serbi'a. Regimulu vrea se scape cu ori-ce pretiu de M., de aceea vrea se 'lu inculpe cu ceva, chiar si déca nu ar avé dreptu. — Dar scii tu pentru ce esti chiamatu aici? Nu te-am chiamatu eu, ci comitele Hertelendy. Eu sciu, cà dta uresci pe M.; de aceea te-am propusu de martoru. Dta n'ai de càtu se afirmi fassiuinea mea, atunci capeti bani càti iti trebuie, si nu ai se mai traiesci in seracia. Juramentu inca nu va trebui se depui. Deci, déca esti intielesu, ma anuntiu indata se raporteza la tribunalulu, dupa aceea te voru intrebá si pe dta. — Latzko dise, ca are se vorbésca mai antaiu cu comitele si se duse.

Comitele éra primí pe L. amicabile, ilu invitá se siéda pe sofa langa sine, ii intinse sugári, ba a fostu

asia de complesantu, încàtu i-le si aprinse. Dupa acestea 'lu intrebá, déca scie acumu caus'a pentru care este chiamatu. Da, respunse L.; eu inse nu pocu pasi contra lui M., pentru-ca toti sciu, cà pe candu acesta se aflá in Belgradu, eu petreceamu in Semlinu. La acestea comitele reflectá: am auditu cá lealitatea dta este neclatita, de aceea speru, cà vei spriginí din respoteri nesuntiele gubernului de a condamná pe M. Acesta o pretinde binele patriei. Eliberarea lui M. ar insemna o mare umilire pentru gubernu. „Noi trebuie, continua comitele, se recurgemu la spriginulu cetatieniloru leali si se cautamu martori contra lui M. Promitu cà te voiu recomanda regimului, care va remunera in abundantia pe unu cetatiénu atàtu de bravu. — Latzko promise cà va cauta martori si se întórse la Semlinu. De aci inainte Latzko capetá câte 80 fl. pe luna, cari i-se assemnau dela Pesta. L. corespundea necurmatu cu comitele sub numirile de susu, adeca „Lukács“ si „Petrú.“

Câteva dile dupa acésta sosi la Semlinu procurorulu Kozma, si descinse la „Hôtel Europa“ sub numele de Paulu Rozsa. Densulu sosise sér'a, si inca in nóptea aceea conveni cu Latzko, carui-a ii aratá unu biletu de visita dela Hertelendy. Latzko asteptá acea visita, pentru-cà cu dóue dile mai inainte primise o epistola dela Hertelendy, in care ocurre si passagiulu acesta: „Vine dlu conducatoriu, intielege-te cu densulu.“ Procurorulu pretinse cà L. se pasiésca cà martoru contra lui M., séu se afle alti martori. Latzko ii promise cà va cerca se afle pre cineva. Pucinu dupa acésta L. primi unu telegramu dela Hertelendy: „Iova vine din Belgradu, insociesce'lu pàna la Becicherecu.“ Iova éra Timarcsevics, despre care se scie cà comitele ilu silise cà se depuna o fassiuinea, pe care o revocá indata-ce sosi la Becicherecu.

Mai tardiu L. fu chiamatu la Becicherecu cu fratele seu Nicolae Latzko. In urm'a unoru conferentie avute aci cu Rankovics, Nicolae declará, cà de-o camdata nu póte fassiuina nimicu in contra lui Mileticu; se va întórce inse la Belgradu, spre a trage informatiuni, elu inse nu se aratá mai multu.

Nu trecu multu si Latzko George fu de nou chiamatu la Becicherecu si infruntatu aspru pentru neglenti'a sa. I-se spuse, cà regimulu „trebuie“ se caute martori in contra lui M., coste ori si ce. Latzko promise si de astadata, cà va amblá dupa martori, dar, nefacindu nimicu, preste câteva dile ii veni o epistola dela Hertelendy de cuprinsulu: „Chefulu este nemultumitu cu dta, si vrea se'si inchiaia socotél'a cu dta“. Acésta fu ultim'a epistola din partea comitelui, cu care incetá si remuneratiunea lunara.

In fine observámu, cà Rankovics primesce astadi dela gubernulu magiaru o simbria fixa pe fia-care luna.

— Acesta este simburele acelor revelatiuni serbesce. Publica care le a cititu, astépta cu totu dreptulu, cà in casu candu ele nu aru fi adeverate, se fia demintite ex officio in Monitoru (Közlöny), éra acei serbi stigmatizati cà cu feru arsu de spioni infami si vendictori de sangele propriu, se'si caute onórea, prin urmare se traga pe redactiunea Zastavei in procesu de calumniá; pàna acumu inse nu aflaramu cà se se fia intemplatu asia ceva. Intr'aceea lumea care nu cunoște infricosiat'a pasiune de vendetta, innascuta si eredita la fórté multi serbi, nu se póte mira destulu, cà la densii se afla ómeni, carii jura si marturisescu pentru plata cá Iuda iscariteanulu, fóra inse cá dupa comiterea infamiei se se spendiure curendu, precumu facuse acela.

Varietati.

(12 boi si 6 vaci). Dn. Elia Popu docente la scól'a primaria din Siomcut'a-mare, vorbindu in „Siedietórea“ Nr. 6 din 22 Aprilie a. c. despre unele dispute infocate ce aru fi avutu pe la ddloru romanii cu ungurii intr'o societate asupra portului, datineloru, numeloru de famillii si a numeloru ce se dau la vite, in acestu punctu din urma romanii remasera invinsi, cà ei n'au potutu cita nici unu nume romanescu, din câte se dau la vite. Acumu dn. E. Popu promite premiu „celui care'i va deslega intrebarea acésta“.

In locu de a lua lucrulu in gluma, tocma din contra, ne intristaramu fórté cunoscundu si cu acésta ocaziune, la ce saracia si desolatiune ajunse limb'a nóstra in partile Ungariei, càtu de pucinu se ocupa romanii aceia de literatur'a romana si càtu de isolati traiescu de celalaltu corpu nationale. Revenindu la cestiune, dorimu din sufletu, cà dn. E. Popu se ajunga a fi proprietariu macaru la 12 boi si 6 vaci crescute in curtea sa, si noi fóra a cugeta la nici-unu premiu, amu sci se'i transitemu totu atàtea nume romanesci de vite, pe care le cunoșcemu din prunci'a nóstra, éra altii carii se ocupa cu economia, aru fi in stare se intreiésca acele nomenclaturi. Asia in câteva regiuni romanesci audi chiamandu boii cu: Balaíu, Bojoru, Burila, Cornila (dela córne), Ciurila, Joianu, Mandrila, Negrila, Odoleanu, Padureanu, Saratianu, Valeanu = 12. La vaci: Lunaia (fetata luní), Joiana (joi), Florica, Mandraia, Sâmbole, Surana si a sieptea pe de asupra Zambila.

In càtu pentru numele de regiuni, comune, persóne, se afla in Annalile societatei academice din 1871 si in „Transilvani'a“ fói'a asociatiunei transilvane etc. discursulu academicu ténutu de G. Baritiu in acésta materia de mare valóre ethnografica. Se mai potu trage informatiuni inca si din alte multe producte literarie romanesci; dara nu aci e locul a le numera pe tóte.

(Odata veni la unu preotu) o baba betrana se 'si marturisescu pecatele si se 'lu intrebe, déca ea va merge in iadu ori in raiu? Preotulu 'i dise: „Bun'a mea femeia! fi linistita, pentru-cà vei ajunge de siguru in ceriu, de-óre-ce scrisu este: cà in iadu va fi plangere scârsnire de dinti, éra dta n'ai nici unu dinte in gura.“

(La unu teatru se representá) o comedia, in care amant'a avea se uite pe mésa biletulu de amoru

alu iubitelui ei, pe care apoi unchiulu ei avea se'lu afle acolo si se 'lu cetesca. Reintorcendu-se amant'a erasi pe scena spariata, are se dica: „D-dieulu meu! de n'aru fi vediutu unchiulu meu scrisorea!“ Atunci o voce puternica striga de pe galeria: „Ba dieu elu o a vediutu si o au si cititu!“

Geometri'a pentru Gimnasiale inferioare
dupa Dr. Fr. cav. de Mocnik,
de Georgiu Vlassa, profesoriu gimnasiale.

(Responsu la critic'a Dlui Censoru din Nr. 27 alu „Observatoriulu“ din anul 1878).

Tocmai la inceputu Dlu Censoru se esprime forte modestu, ca in contr'a autorului tradusu de mene nu are a obiectiona nimicu, si observa numai, ca ar' fi fostu mai bine, deca traduceam celu destinatu pentru scolele reali. Eu inca numai atat'a observezu, ca aici dlu C. confunda autorulu cu opulu, de ora ce in contr'a autorului nu are nimicu, are inse in contr'a opului. Acestea doue concepte le a confundatu d. C. la inceputulu critice sale asia de tare, in catu din cuvintele densului se pare de un'a parte, ca eu asi fi tradusu pre intregu Mocnik, de alta parte in contradicere cu cele de mai inainte se vede apriatu, ca eu am tradusu numai una parte mica din opurile lui si inca reu alea dupa parerea Dlui C. Cea de antaniu apare invederatu din cuvintele Dlui C. dela inceputulu critice pana la: trebuia se fia, si in specie din cuvintele: propunendu-si a-lu tipari; cea alta din ceea ce urmiza. — Acestea le-am premisu, numai ca se vedea Dlu C. catu este de greu a scrie critica, candu criticantele nu deosebesce conceptele de olalta.

Cu privire la cele ce le dice Dlu C. despre preferirea manualului de geometria pentru scolele reali, celui pentru scolele gimnasiale, observezu numai atat'a, ca dupa ce ilustrulu si celebrulu autoru a compusu doue manuale de geometria, diverse, va fi cunoscutu forte bine indigientele instituteloru, pentru cari le a destinatu. De ora ce inse me indiescu despre aceea, ca Dlu C. inca cunosce indigientele numite, se nu-mi lie in nume de reu, deca in pucine cuvinte i le voiu esplica. Gimnasiulu Dle C. este destinatu a fi scola preparativa pentru una anumita specie de scientie, pre cari francesulu le numesce forte bine: lettres, seau pentru scientiele acele, cari au mai multu valore obiectiva, si cari nu servescu intru atat'a spre redicarea bunastarei materiali, catu mai multu spre nobilitarea spiritului, si pentru aceea studiale principale, chiaru si dupa planulu ungurescu, care se vede a ignora scopulu gimnasialoru, suntu clasicitatea, filosofia si istoria. Matematic'a, fisic'a, chemia si scientiele naturali, in intielesu strinsu, formeza in gimnasiu numai intru atat'a obiectu de propunere, in catu ele ca un'a specie de scientie merita in gradu mare atentiunea nostra, ne servescu ca scientie auxiliare ale celorlalte, si rezultatele certe aplicate in filosofia, ajuta speculatiunea filosofica, precum arata progresulu asia numitei filosofie pozitive, carea basaza tota speculatiunea filosofica pe rezultatele certe a le scientieloru naturali politice si sociali. — Tractarea scientieloru din urma, dupa scopulu, pentru care sunt susceptibile in gimnasiu, este si trebuie se fia teoretica. Scolele reali din contra sunt destinate a fi scola preparativa pentru unu altu genu de scientie, pre care francesulu asemenea le numesce forte bene: science, seau care au un'a valore mai multu subiectiva, si cari nu servescu intru atat'a spre nobilitarea spiritului, catu mai multu pentru imultirea bunastarei materiali, si pentru aceea studiale principale sunt matematic'a, fisic'a, chemia, istoria naturale si desemnulu, er' cele ce sunt principale in gimnasiu, aci seau sunt omise cu totul, seau formeza obiectu de invetiamentu numai intru atat'a, in catu ele dau una cultura ideale, fora de care cea reale de multe ori ar fi stricati. Tractarea scientieloru, ce in scolele reali sunt principale, dupa insusi scopulu scoleloru numite, trebuie se fia practica. Gimnasiulu este scola preparativa pentru universitate, scolele reali pentru Politehnicu. Acestea fiindu forte bine cunoscute ilustrulu autoru Mocnik, si-a acomodata si manualele sale conformu scopului diversu alu ambelor institute. Celu pentru gimnasiu propune geometria ca una scientia, ce pentru valoarea ei interna — fora de nece unu respectu la folosele ei — trebuie se o cunoascemu; celu pentru scolele reali propune geometria,

ca una scientia, nu pentru valoarea ei interna, ci pentru valoarea ei practica, care o potemu aplica si a trage multe folose bune si mari din ea. Eu ca profesorulu de gimnasiu propunendu-mi a traduce unu manualu pentru discipulii mei, se intielege de sene, ca nu am potutu traduce de catu unu manualu de gimnasiu, remanendu-mi libera numai alegerea autorului. La observarea Dlui C. ca preferirea manualului pentru reali ar' fi la noi Romanii in specie de recomandat si pentru aceea, ca ne lipsescu scolele reali, respundu numai atat'a, ca deca nu avem scole reali*, trebuie se ne facemu, si ne vomu si face, ca-ci neci gimnasiu nu amu avutu Dle C. si acum avem, deca nu ca se mestecamu scopulu gimnasialoru cu alu realiloru, si mai pre urma tenerimea nostra se nu fia calificata de ajunsu neci intru una specie de scientie neci in alt'a. Consiliulu Dlui C. mi-vene a-lu asemenea cu unu consiliu ce lu-ar' da ceneva unui omu, ce din nenorocire are vinu si more (zama de curechiu), inse numai unu vasu, ca se torne ambele fluide in vasulu ce-lu are, si se nu se mai ingrigesca a-si mai procura inca unu vasu. Mai observezu ca tractarea practica a geometriei nici-odata nu se a ignoratu cu totul in gimnasiu, si a fostu lasata in voia si prudentia profesorului, manualele inse se-au abtenu, conformu scopului, totu de a un'a dela tractarea practica, pre lung'a daun'a celei teoretice.

Acum se intramu in critic'a speciale a Dlui C. Dlu C. dice, ca acea nu sta, ca tote liniile de margine ale unei facie la olalta, se numescu cercuferintia aceleia, nu, ca-ci ele dupa densulu se numescu perimetrulu. Nu sciu pentru ce Dlu C. in terminologia geometrica este asia mare amicu alu limbei grecesci si pentru ce preferesce unu terminu latino-romanescu altulu grecescu, unde ambele esprima totu aceea. Cercuferintia si perimetru sunt Dle C. totu unu conceptu. Essentia in aceste doue cuvinte compuse nu jace in cuventulu alu doilea: metru seau ferintia, ci in celu de antaniu, care in cuventulu grecescu este prepusetiunea περι, era in celu romanescu prepusetiunea circum respective cercu; apoi περι grecescu are totu aceeasi insemnare cu circum celu latinu. Si chiaru aceea nu sta, ca cercuferintia ar fi numai curb'a ce inchide cerculu, era nu si alta figura, ca-ci in urma cercu asia precum si-lu intipuesce Dlu C. neci nu esiste; ca-ci ori si ce cercu este unu poligonu regulatu cu laturu infinite, si numai ochii nostri celi debili vedu cercu, acolo unde este poligonu. Unui miopu i se va pare ca unu poligonu regulatu cu 30 delaturi, este cercu, si nesce ochi mai desvoltati cu multu ca ai nostri celi omenesci, voru vede poligonu acolo, unde noi vedemu cercu. Afora de aceea Dlu C. da prepusetiunea circum o insemnare, dupa care ea ar' trebui se se folosasca numai acolo, unde e vorb'a despre ceva perfectu rotundu, pre candu ea in limba latina se intrebuinteaza in cuvintele, ce insemna un'a inchidere de tote partile, fia inchiderea acea rotunda, trei-anghiulare ori chiaru poligonale seau neregulata, precum s. e. circumdo, circumvenio etc. si mirare, ca Dlu C. da numai lui circum, era nu si lui περι insemnarea aceea, de si se acoperu un'a pre alt'a in privinta insemnarei. — Discipulii miei necunoscu limba greca, care numai in gimnasiulu superioru se propune, am cugetatu se incungiu in catu mi-a fostu cu potentia terminologia greca, si se folosescu cea romanesca, si nu credu ca Dlu C. va dice ca am facutu reu.

La pag. 4 si 25 mi-obiectioneaza Dlu C. ca nece batiulu neci trei-anghiulu nu au ascutitu, ci numai verfu. Verfu Dle C. numimu partea superioara a unui obiectu, fia acelu-a planu seau ascutitu s. e. verfulu turnului, verfulu muntelui, degetului etc.; ascutitu inse numimu partea obiectului, ce are o forma anumita, adeca ascutita. Verfulu se referesce la locul ce-lu are partea unui obiectu, fora respectu la forma, ascutitulu din contra, se referesce la forma partei aceleia, fora respectu la locu. La pag. 2 am voitu a areta, cum se nasce lini'a prin misicarea unui punctu in spatiu, si pentru aceea am alesu unu batiu ascutitu, seau ascutitulu unui batiu, care celu pucinu la vedere e unu punctu, prin misicarea caruia se nasce lini'a. Deca inse Dlu C. misicandu verfulu unui batiu, care totu de a un'a e unu planu, va forma una lini'a si nu unu planu, atunci poftesca, ca eu remanu pre langa ascutitulu meu. Candu Dlu C. ar' voi se desemne ceva finu, atunci reu

*) Aveau deja in Brasiovu.

ar' desemna cu verfulu batiului, deca nu-lu ar' ascutit. La pag. 25 am numitu, credu forte logicu, anghiulu opusu bazei, si ascutitu si verfu. Ascutitu, pentru-ca facia de basa, care e plana, are forma ascutita, verfu pentru-ca de comunu este in partea superioara a bazei, si acest'a am facutu conformu definitiunei de mai susu a conceptelor verfu si ascutitu. La pag. 5 sustienu, ca intre liniile strembe cea mai insemnata este cerculu. Acest'a nu sta in contradicere nece cu cele precedenti nece cu cele urmatorie, precum dice Dlu C. Nu sta in contradicere cu cele precedenti, pentru-ca pre pag. 4 unde se dice, ca „deca se misica lini'a in spatiu, se produce facia“ este vorb'a despre nascerea facieloru era nu a linielor, si aci e vorb'a de cercu ca liniu. Nu sta in contradicere neci cu cele ce urmiza, de ora ce acolo unde se dice „elu se nasce asia, deca rect'a,“ essentia jace in invertirea punctului A dein rect'a OA, era nu in invertirea rectei OA. Punctulu A inse nu se pote inverti mai usioru in giurulu lui O, in catu totu de a un'a se fia intr'o forma de departe de O, de catu cu ajutorulu rectei OA, care in casulu acestu-a este numai instrumentu pentru invertirea punctului A. Dein impregiurarea ca prin invertirea rectei OA in giurulu punctului O, punctulu A descrie un'a curba, ale carei puncte suntu tote in un'a forma departe de O, nu urmiza nece de catu ca tote cordele posibili in cercu se fia egali. Acest'a ar' urma numai atunci, candu cercu amu numi ari'a inchisa de curb'a nascuta prein invertire, precum sustiene Dlu C. de impreuna cu autorulu seu latinu. Apoi cercu vorbindu ca geometria, in intielesu largu, nu numimu nece ari'a plana inchisa de curb'a, nece ins'asi curb'a, ci numimu una figura geometrica cu tote partile ei, aria, cercuferintia etc. care se nasce deca rect'a etc.; seau cu unu cuventu cercu numimu unu intregu ore care. Candu analisamu intregulu acestu-a, atunci curb'a ce inchide figur'a o numimu cercuferintia cercului, planulu inchisu de curb'a-lu numimu ari'a cercului, lini'a cu a carei ajutoru se invert punctulu A radiulu cercului etc. Deca ar' fi ari'a precum dice Dlu C., atunci amu ave termini pentru parti, si nece unu terminu pentru intregulu ce-lu constituiescu partile. In intielesu strinsu inse in limba romana nu numimu cercu neci de catu una aria ore care, ci numimu lini'a ce inchide ari'a. Asia dicemu cercu de bute, care celu pucinu reprezenta un'a lini'a, insusi lemnulu seau fierulu de legatu, era nu planulu inchisu de elu. In intielesulu acestu-a am luat eu cuventulu cercu pre pag. 5 pentru-ca acolo e vorb'a de liniu, in celu alaltu intielesu am luat cerculu in tractatulu despre cercu ca figura geometrica.

(Va urma).

Preturile cerealielor

si altoru obiecte de traiu au fostu la

6 Maiu in Sibiu:

Grâu, dupa cualitati	1 hectolitru fl.	9.— 10.—
Grâu, amestecat	1 „	7.80—8.60
Secara	1 „	6.80—7.20
Papusiou	1 „	6.30—6.70
Ordiu	1 „	7.—
Ovesu	1 „	3.—3.40
Cartofi	1 „	2.60—3.10
Mazare	1 „	—9.50
Linte	1 „	13.—
Fasole	1 „	—8.50
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	35.—
Untura (unsore topita)	50 „	30.00
Carne de vita	1 „	34.40
Oua 10 de	1 „	—20

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 3 Maiu.

Galbinii imperat. de aur	10% fl.	5.77 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.81
Imperialu rusescu	„	9.84
Moneta germana de 20 marce	„	12.50
Sovereigns englesi	„	12.—
Lira turcesca	„	11.30
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	106.—

Cursuri de Bucuresti in Lei noi (franci).

4 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	1.	91.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	86.25 „
Obligatiune de imprumutu dominalu din 1871 cu 8%	„	88.50 „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„	82.— „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%)	„	71.— „
Imprumutulu municipale non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	82.— „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„	130.— „
Actiunile calilor fer. rom. din 1863 cu 5%	„	23.40 „
Actiunile calilor fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	71.90 „
Dacia, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	120.— „
Romani'a. Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

Unu pachetu, impartitu in 8 dose, preparatu conformu instructiunei date de medicu dimpreuna cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separat 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adeverat'a thea antiarthritis, antirheumatica, curatitoare de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiu la Frid. Thallmayer, comerciant.

Abrud: F. Tones & Comp.

Bistritia: Fridricu Kelp, Tergovits & Zintz, Dietrich & Fleischer.

Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.

Orastia: Carol Reckert, apotecariu.

Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu.

Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu.

Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.

Lechintia: Friedr. Scheint, apotecariu.

Feldiôra (langa Brasiovu): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ilia: C. Hoffinger, apotecariu.

Osiorheiu: Max Bucher.

Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu.

Baia mare: I. Horasek, apotecariu.

Aiudu: August Binder, apotecariu.

Miercuria: Chr. Fr. Schimmert, apotecariu.

Romanu (Moldova): Josef Dannffy, apotecariu.

Sedisiôra: Iosef B. Teutsch, comerciant.

Reghinulu s.: S. & I. Leonhardt.

Huniadôra: Fried. Acker, apotecariu.

Rosia: Ludw. Moldovan, apotecariu.

Ocn'a (l. Sabiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 3

The'a

antiarthritica si antirheumatica alui

WILHELM

curatitoare de sange spre a se folosi in ori-care anotempu ca singurulu midilocu curatitoriu de sange cu rezultate sigure.

Cu concessiunea cancel. c. r. de curte datu prin decisiune Vien'a, 7. dec. 1858.	Probata definitiv. Efecte exell. Resultatulu eminentu.	Prin p. in. patenta a M. Salo c. r. ascurata contra falsificarii. Vien'a, 28 martie 1871.
--	--	---

The'a acest'a curatia organismulu intregu, strabate partile intregulu corpu si folosindu-o ca bentura departeaza dint'insulu tote materiile stricaciose, cate se voru fi adunatu, cum nu face nici o medicina; si effectulu siguru este durabilu.

Vindecarea perfecta a arthritei, reumatismului, bol'a englezesca, si a altoru bole invecitate incurabili, ale raneloru, cari puroieza ne'ncetatu, ale boliloru genitali si bubeloru, ale sgrabantieloru pe trup si in facia, ale peteloru, bubeloru si-philitice.

The'a acest'a au produsu **resultate forte favorabili** mai alesu in inflatari de ficatu si de splina, cum si in greutati hemoroidali, in doreri

de nervi, de muschi de incheiaturi, de udu, polutiuni, impotentie, scurgeri la femei etc.

Suferintie cum sunt bolele scrofulose, inflatur'a ghindurilor se vindeca inte si perfectu, la aceia, cari beau The'a necurmatu, fiindu ca ea este unu midilocu donulu dissolvatoriu si promotoriu de urina.

Resultate admirabili sigure.

Dlu Franciscu Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Wocheiner Feistritz (in Carniolia), 1 oct. 1872.

On. Dle! Mai am erasi trebuinta de vreo trei pachete din the'a dale curatitoare de sange, pentru ca dupa-ce am cumperatu de la dta de 2 ori si am folositu acestu midilocu excellent „the'a antiarthritis si antirheumatica a lui Wilhelm curatitoare de sange“ m'am convinsu de ajunsu de minunatulu ei effectu. Te rogu se-mi tramiti the'a curatitoare de sange cu receperea platii prin posta.

Cu totu respectulu

Ioanu Jerala, capelanu.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Tuschkau langa Pilsen, 1 oct. 1872.

De asi fi cunoscutu mai nainte poterea vindecatoare „a theei dale antiarthritis, antirheumatice, curatitoare de sange“ asi fi scapatu de multu de o bola vechia si asi fi si mai bogatu cu o suma considerabila cheluita fora scopu pentru restaurarea

sanetatii mele. Pan' acum am trasu acestu midilocu nepretuitu de la Praga din depoul dale, astadi me adresezu d'a dreptulu catra dta si Te rogu a-mi tramite cu intorcerea postei 12 pachete pe langa receptiunea platii. Cu totu respectulu

Josef Dilzl.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Vien'a.

Gutenstein, 1 oct. 1872.

Se 'mi mai tramiti catu mai curendu 2 pachete „thea antiarthritis, antirheumatica, curatitoare de sange a lui Wilhelm“ precum mi-ai mai tramisu prin posta. En vediu, ca fora the'a dale nu mai pociu existe. Cu tota stim'a

Florian Haselsteiner,

Nr. 43 in Klosterthal.

Preste pucinu va urma continuarea epistoleloru de recunoscentia, fiindu preste potintia a le publicat dint'odata pe tote.

Se ve feriti de falsificari si insielatiuni.

On. publicu la cumperare se binevoiesca a reflecta exactu la marc'a si firm'a mea tiparate pe din afora pe pachetu, pentru ca se nu fia insielatu prin falsificari.

Adeverata thea antiarthritis, antirheumatica curatitoare a lui Wilhelm, se pote trage numai din prim'a fabricatiune internationala antiarthritis, antirheumatica curatitoare de sange in Neunkirchen langa Vien'a, seu din depozitele mele publicate prin diarie.